

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Навчально-науковий інститут
природокористування та гуманітарних наук
Кафедра філософії і суспільних наук

Робоча програма
Громадянська освіта (ОК7)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри
архітектури та дизайну

Савченко О.В.
(прізвище та ініціали)

Розробник (-и): Мандрагеля Володимир Андрійович, д.філос.н., професор
(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь і вчене звання)

(підпис)

Робочу програму навчальної дисципліни обговорено на засіданні кафедри філософії і суспільних наук

Протокол від «1» вересня 2025 р. №8

Узгоджено з гарантом освітньої програми:

(підпис)

Савченко О.В.
(прізвище та ініціали)

Тип дисципліни	Обов'язкова
Мова викладання	українська
Рік навчання та семестр	3 рік навчання / 6 семестр «ОПП «Архітектура та містобудування», першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.
Викладач	Мандрагеля Володимир Андрійович, д.філос.н., професор кафедри філософії і суспільних наук
Профайл викладача	https://dfss.stu.cn.ua/kafedra/komanda/komanda-mandragalya/
Контакти викладача	mandra09@stu.cn.ua

2. Анотація курсу. Даний інноваційний та інтерактивний курс з громадянської освіти впроваджено за співпраці Національного університету «Чернігівська політехніка» та Міжнародної фундації виборчих систем (IFES).

Викладається курс відповідно до запропонованої IFES Україна світової методології, розробленої українськими та міжнародними експертами для університетів: «Посилення залученості через освіту для демократії» (Strengthening Engagement through Education for Democracy – SEED).

Методологія SEED покликана сприяти створенню у здобувачів вищої освіти системи навичок і ставлень, пов'язаних із активною та відповідальною громадянською участю. При цьому, вона наголошує на важливості навчання через практику, заохочуючи здобувачів/чок вищої освіти до активної роботи через інтерактивні методи навчання, що в свою чергу означає відповідний інтерактивний тип викладання та активну участь здобувачів/чок вищої освіти через реалізацію власних суспільно-важливих проєктів.

Сторінка курсу в Moodle <https://eln.stu.cn.ua/course/view.php?id=6512> та IFES Academy <https://demcourse.theworkademy.com/> (це передбачено протоколом про співпрацю)

3. Мета та цілі курсу. Метою викладання навчальної дисципліни «Громадянська освіта» є формування у здобувачів вищої освіти необхідних знань, навичок та ставлень, пов'язаних з ефективною (поінформованою, компетентною) демократичною взаємодією громадян у суспільстві.

Досягнення мети відбувається завдяки тристоронньому освітньому підходові, використовуючи такі інструменти:

- 1) навчальна програма курсу і текстові матеріали,
- 2) інтерактивні методика викладання громадянської освіти, та
- 3) проєкти громадської дії, які реалізовуватимуть здобувачі вищої освіти.

Під час вивчення дисципліни здобувачі вищої освіти мають набути або розширити такі загальні та спеціальні компетентності, передбачені освітньо-професійною програмою:

ЗК06 Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК09 Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК11 Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

4. Результати навчання. Під час вивчення дисципліни здобувачі вищої освіти мають досягти або вдосконалити такі програмні результати навчання (ПРН), передбачені освітньо-професійною програмою:

ПРН03 Застосовувати теорії та методи фізико-математичних, природничих, технічних та гуманітарних наук для розв'язання складних спеціалізованих задач архітектури та містобудування.

ПРН16 Розуміти соціально-економічні, екологічні, етичні й естетичні наслідки пропонованих рішень у сфері містобудування та архітектури.

ПРН21 Знати основи запобігання корупції, суспільної та академічної доброчесності на рівні, необхідному для формування нетерпимості до корупції та проявів недоброчесної поведінки серед здобувачів освіти та вміння застосовувати їх в професійній діяльності.

5. Пререквізити. Успішне засвоєння курсу «Громадянська освіта» ґрунтується на знаннях, отриманих ЗВО під час опанування дисципліни «Громадянська освіта» на рівні середньої школи.

6. Обсяг курсу.

Вид заняття	Загальна кількість годин
Лекції	16
Практичні заняття	14
Самостійна робота	60
Індивідуальне завдання – студентський проєкт	
Всього кредитів – <i>вказати кількість кредитів</i>	3 (90)

Форма проведення занять – лекційні, практичні (інтерактивні) заняття, самостійна робота з використанням системи дистанційного навчання Moodle та IFES Academy, літератури, відеоматеріалів.

7. Тематика курсу.

Змістовний модуль 1. Теоретичні засади демократії та прав людини

Тема 1. Філософські засади демократичного урядування

Природний стан та суспільний договір. Концепція та походження влади. Філософські засади демократичного урядування (Дж. Локк, Т. Гоббс, Ж.-Ж. Руссо). Концепція розумного егоїзму.

Створення та еволюція демократії. Роль довіри між владою та громадянами у демократичному суспільстві. Поняття «суспільство». Формування суспільства та держави-нації. Характер відносин особистості та держави. Конкуруючі інтереси особистості та держави, які можуть призвести до конфлікту; як їх вирішити та чи варто віддавати перевагу інтересам держави чи особи. Якими є переваги та проблеми, пов'язані з природним станом, для людини та суспільства.

Роль державної влади в умовах демократії: забезпечення безпеки та порядку, захист приватної власності та прав людини, захист вразливих верств населення, забезпечення економічного добробуту. Підходи до визначення зобов'язань держави перед громадянами.

Принципи демократії (громадська участь, рівність, політична толерантність, підзвітність, прозорість, регулярні чесні та вільні вибори, економічна свобода, протидія зловживанню службовими повноваженнями, визнання результатів виборів, права людини, багатопартійні системи, верховенство права, правове закріплення прав людини). Сучасна демократія.

Тема 2 Права людини. Міжнародні пакти про права людини

Сутність та природа прав людини. Еволюція прав людини. Покоління прав людини. Індивідуальні та колективні права. Сутність громадянських, політичних, соціально-економічних та культурних прав людини.

Зобов'язання держави щодо прав людини: поважати, захищати, втілювати. Негативні та позитивні права. Дискусія щодо того, чи може обмеження прав людини бути виправданим. Гідність, свобода, рівність, толерантність, демократія та справедливість як основа розуміння прав людини.

Еволюція прав людини на українських землях.

Формування Організації Об'єднаних Націй. Основні документи в галузі захисту прав людини: Загальна декларація прав людини, Європейська Конвенція з прав людини, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. Системи захисту прав людини: універсальна та регіональні. Європейський суд з прав людини. Національні механізми захисту прав людини: дієве законодавство, правоохоронні органи, судова система, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, громадські організації.

Особливості захисту прав вразливих верств населення. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Конвенція про права дитини, Рамкова конвенція про захист

національних меншин, Конвенція про права осіб з інвалідністю. Захист прав людини під час воєнних дій.

Змістовний модуль 2. Конституціоналізм, ліберальна демократія та Україна

Тема 3. Конституціоналізм, ліберальна демократія та їх розвиток в Україні

Теорія конституціоналізму (Дж. Локк, Ш.-Л. Монтеск'є), конституція та її роль у державі. Поділ влади та політичні режими. Форми правління: президентська, парламентська, змішана. Загрози демократії (популізм, авторитаризм та тоталітаризм, низький рівень залученості громадян, тощо) та підтримка її сталого розвитку.

Україна та конституціоналізм. Розвиток конституціоналізму на українських землях (Руська правда, Литовські Статути, Конституція Пилипа Орлика, Універсали Української Народної Республіки, Конституції СРСР, Конституція України та етапи її трансформації).

Поділ влади в Україні. Суверенітет народу як засадничий принцип української Конституції.

Тема 4. Система демократії в Україні та механізм її реалізації

Законодавча, виконавча та судова влада в Україні, Президент України. Державна влада та місцеве самоврядування. Система стримувань і противаг.

Адміністративно-територіальний поділ держави. Адміністративно-територіальний поділ України.

Вибори, виборчі системи, політичні партії та їхні функції. Роль виборів у демократії. Політичні партії та формування партійної системи в Україні. Прозорість влади.

Риси демократичного і недемократичного режимів. Підзвітність влади. Демократичне врядування. Роль влади у вирішенні проблем суспільства. Сучасний стан соціально-економічного розвитку України. Розвиток навичок з ідентифікації та аналізу суспільно важливих проблем, співвідповідальності уряду та громадян за їх вирішення. Оцінка ефективності виконання державою своїх функцій.

Змістовний модуль 3. Громадянське суспільство та реалізація громадянської ініціативи

Тема 5. Характеристики громадянського суспільства

Підходи до визначення та характеристики громадянського суспільства (Аристотель, Дж. Локк, Т. Гобс, Ж.-Ж. Руссо, Г. Гегель, К. Маркс, Ю. Габермас). Типи організацій громадянського суспільства. Дискусія про виключність деяких типів організацій (політичних партій, релігійних організацій, профспілок, медіа тощо) до громадянського суспільства.

Умови для розвитку громадянського суспільства. Свобода об'єднань та свобода слова. Делегування соціальної відповідальності та децентралізація влади. Культура довіри та співпраці. Історичний огляд розвитку громадянського суспільства у Європі. Роль громадянського суспільства у розбудові демократії (В. Гавел). Функції громадянського суспільства за Ларрі Даймондом.

Тема 6. Роль громадянського суспільства у демократичних реформах у країнах Східної Європи. Виклики для громадянського суспільства

Огляд та аналіз громадських рухів у комуністичній Європі. Історія Польщі: Рух «Солидарність». Історія Чехословаччини та Вацлава Гавела. Історія Румунії. Україна та «революція на граніті».

Соціальний капітал: його поняття, характеристика, роль та функції. Виклики для громадянського суспільства в умовах демократії. Історичні передумови формування громадянського суспільства в Україні.

Сучасний стан громадянського суспільства в Україні. Вплив громадянського суспільства на владу в Україні. Молодь та громадянське суспільство.

Тема 7. Громадянськість та демократія

Визначення громадянськості. Обов'язки громадян в умовах демократії. Переваги громадської участі. Роль влади у створенні умов для громадської участі. Урядування, скероване на громадян. Рівні залучення громадян владою: від маніпуляції до делегування повноважень та громадського контролю. Громадянська культура. Громадянські чесноти.

Концепції громадянськості за Джоелом Вестхаймером та Йозефом Кагне: громадянин, який несе особисту відповідальність; громадянин, який бере активну участь; громадянин, орієнтований на справедливість та правосуддя. Оцінка рівня власної залученості.

Тема 8. Активне громадянське населення

Громадська участь в Україні: історія та сучасний стан. Форми громадської участі, доступні в Україні (мирні збори, громадські об'єднання, звернення, вибори, громадські слухання, бюджет участі тощо), їх правове регулювання та практичне застосування.

Поінформоване громадянство. Активність громадян та ефективність громадської участі в Україні.

Тематика лекційних занять

№	Назва теми	Кількість годин
1	Філософські засади демократичного врядування	2
2	Права людини. Міжнародні пакти про права людини	2
3	Конституціоналізм, ліберальна демократія та їх розвиток в Україні	2
4	Система демократії в Україні та механізм її реалізації	2
5	Характеристики громадянського суспільства	2
6	Роль громадянського суспільства у демократичних реформах у країнах Східної Європи. Виклики для громадянського суспільства	2
7	Громадянськість та демократія	2
8	Активне громадянське населення	2
Разом		16

Тематика практичних занять

№	Назва теми	Кількість годин
1	Філософські засади демократичного врядування. (інтерактивні вправи «Демократія: думки, які варто обговорити»; «Принципи демократії. Прогулянка Галересю»)	2
2	Права людини. Міжнародні пакти про права людини (інтерактивні вправи «Континуум. Розуміння права на недоторканість приватного життя у цифровій сфері», «Відповідальне споживання інформації у цифрову епоху»)	2
3	Конституціоналізм, ліберальна демократія та їх розвиток в Україні (інтерактивна вправа «Людський барометр. Скільки влади повинен мати уряд?»)	2
4	Система демократії в Україні та механізм її реалізації (інтерактивна вправа «Які функції політичних партій?»)	2
5	Характеристики громадянського суспільства (вправа Дебати «Наскільки широким може бути право на свободу вираження та об'єднань онлайн?»)	2
6	Роль громадянського суспільства у демократичних реформах у країнах Східної Європи. Виклики для громадянського суспільства. (інтерактивні вправи «Мозаїка: Громадянське суспільство і демократичні реформи у країнах Східної Європи. Аналіз конкретного прикладу», «Медіація – метод мирного вирішення конфлікту»)	2

7	Громадянськість та демократія Активне громадянське населення. (інтерактивні вправи «4 кутки: Методи громадянської участі», «Оцінка методів громадянської участі», «Консультації з громадськістю»)	2
Разом		14

Тематика самостійної роботи

№	Назва теми	Кількість годин
1	Філософські засади демократичного врядування	10
2	Права людини. Міжнародні пакти про права людини	12
3	Конституціоналізм, ліберальна демократія та їх розвиток в Україні	12
4	Система демократії в Україні та механізм її реалізації	11
5	Характеристики громадянського суспільства	12
6	Роль громадянського суспільства у демократичних реформах у країнах Східної Європи. Виклики для громадянського суспільства	11
7	Громадянськість та демократія	11
8	Активне громадянське населення	11
Разом		90

8. Система оцінювання та вимоги

Загальна система оцінювання курсу	<p>Оцінювання результатів навчання ЗВО з курсу «Громадянська освіта» здійснюється за 100-бальною шкалою та шкалою ЄКТС відповідно до «Положенням про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Національного університету «Чернігівська політехніка» від 31 серпня 2020 р. (із змінами, внесеними згідно із рішенням Вченої ради та наказів ректора) https://stu.cn.ua/wp-content/stu-media/normobaza/normdoc/norm-osvitproces/polozhennya-pro-potochne-ta-pidsumkove-ocinyuvannya-znan-zdobuvachiv-vo.pdf</p> <p>і охоплює:</p> <ul style="list-style-type: none"> – поточний контроль – 60 балів (60%) (контроль за засвоєнням лекційного матеріалу у формі інтерактивних вправ та тестів здійснюється в дистанційній системі навчання https://demcourse.theworkademy.com/ (це передбачено протоколом про співпрацю) і оцінюється до 25 балів на основі відсотку (%) проходження курсу і отримання відповідного сертифікату та робота на практичному (інтерактивному) занятті, а також виконання поточної самостійної роботи (самостійне опрацювання тем) здійснюється з урахуванням роботи під час виконання інтерактивних вправ (поведінка, читання, слухання, виступ) – до 35 балів) – підсумковий контроль (залік) – виконання та захист студентського проєкту - до 40 балів (40%). <p>Мінімальна загальна кількість балів для отримання позитивної оцінки з дисципліни – 60 балів.</p>
--	---

<p>Вимоги до виконання презентації студентського проєкту та есе (рефлексії щодо проєкту)</p>	<p>Заключним етапом проєкту є підготовка його презентації у Power Point і виступ перед аудиторією. Презентація повинна містити такі компоненти:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Пояснення проблеми. При визначенні проблеми важливо продемонструвати, що вона реально існує. Найкращий спосіб зробити це – навести факти, дані та приклади, які були виявлені завдяки проведеному вами дослідженню. 2. Описати, яким чином проблема пов'язана з 4-ма основними темами курсу. 3. Описати проєктну пропозицію (цілі, заходи) щодо вирішення проблеми, яку визначила група. 4. Описати план дій (заходи, кроки) з просвітницької й адвокаційної діяльності, який був обраний вами для реалізації. 5. Поділитися досвідом реалізації заходів і пояснити, чому обраний цей захід. 6. Навести аналіз тих факторів, які сприяли і заважали успішному досягненню цілей. 7. Описати кроки, які необхідно зробити, щоб реалізувати проєктну пропозицію повністю. <p>Також, здобувачі/ки вищої освіти виконують есе (індивідуальну рефлексію щодо проєкту) відповідно до вимог, які містяться у детальних матеріалах курсу, є частиною модуля та оцінюються максимум у 5 балів, зокрема:</p> <p>5 – відмінно здобувач/ка вищої освіти продемонстрував/ла глибоке розуміння на високому для студентів ЗВО рівні. Виконано всі індикатори з чітким та глибоким розумінням матеріалу.</p> <p>4 – добре здобувач/ка вищої освіти продемонстрував/ла розуміння, на середньому/вище середнього рівні. Усі індикатори були виконані, але відповіді були слабкими за одним чи двома індикаторами.</p> <p>3 – задовільно здобувач/ка вищої освіти продемонстрував/ла розуміння, що відповідає мінімальним очікуванням від студентів ЗВО. Більшість індикаторів було виконано, але відповіді були слабкими за одним з цих індикаторів.</p> <p>2 – незадовільно здобувач/ка вищої освіти не продемонстрував/ла володіння матеріалом на рівні, який вимагається від студентів ЗВО. Індикатори виконано на низькому рівні (або не виконано взагалі), розуміння матеріалу не продемонстровано.</p>
<p>Практичні (інтерактивні) заняття</p>	<p>Критерії оцінювання участі у практичному (інтерактивному) занятті, а також виконання поточної самостійної роботи (самостійне опрацювання тем) здійснюється з урахуванням роботи під час виконання інтерактивних вправ (поведінка, читання, слухання, виступ) і оцінюються в 5, 4, 3, 2, 1, 0 балів (макс. 35), зокрема:</p> <p>5 балів – здобувач/ка вищої освіти у повному обсязі опрацював програмний матеріал (теоретичний матеріал на платформі https://demcourse.theworkademy.com/ основну і додаткову літературу, джерела), має глибокі й міцні знання, упевнено оперує набутими знаннями, виявляє розуміння</p>

суспільних процесів, робить аргументовані висновки, може вільно висловлювати власні судження і переконливо їх аргументувати, може аналізувати суспільні факти, визначення понять, здатний презентувати власне розуміння, оцінку суспільних фактів, застосовує набуті знання під час виконання інтерактивних вправ.

4 бали – здобувач/ка вищої освіти вільно володіє навчальним матеріалом (опрацював основну і деяку частину теоретичного матеріалу на платформі <https://demcourse.theworkademy.com/>, додаткової літератури і джерел), узагальнює окремі факти і формулює висновки, обґрунтовує свої висновки конкретними фактами, взятими з підручників; може дати порівняльну характеристику суспільних та юридичних фактів, визначення понять, самостійно встановлює причинно-наслідкові зв'язки; узагальнює та застосовує набуті знання під час виконання інтерактивних вправ.

3 бали – здобувач/ка вищої освіти засвоїв навчальний матеріал частково (опрацював основну і деяку частину теоретичного матеріалу на платформі <https://demcourse.theworkademy.com/>, додаткової літератури і джерел але прогалини не носять істотного характеру), узагальнює окремі факти і формулює нескладні висновки, обґрунтовує свої висновки конкретними фактами, взятими з підручників; може дати порівняльну характеристику суспільних та юридичних фактів, визначення понять, самостійно встановлює причинно-наслідкові зв'язки; узагальнює та застосовує набуті знання, деякі практичні навички роботи з засвоєним матеріалом сформовані недостатньо.

2 бали – здобувач/ка вищої освіти загалом самостійно відтворює програмний матеріал (на рівні підручника), може дати стисло характеристику питання, загалом правильно розуміє основні терміни, але у викладеному матеріалі є істотні прогалини, виклад не самостійний (переказ підручника), є певні неточності як у матеріалі, так і у висновках, аргументація слабка, деякі практичні навички роботи з засвоєним матеріалом сформовані недостатньо

1 бал – здобувач/ка вищої освіти за допомогою викладача намагається відтворити матеріал, але відповідь неповна, в ній налічується багато неточностей, головний зміст матеріалу не розкрито, деякі практичні навички роботи з засвоєним матеріалом сформовані недостатньо, виникають труднощі із застосуванням набутих знань під час виконання інтерактивних вправ.

0 балів – здобувач/ка вищої освіти не готовий до практичного інтерактивного заняття або має лише приблизне уявлення про питання, що розглядається на занятті, може сказати два-три речення по суті питання, назвати деякі терміни, але не може їх пояснити, головний зміст матеріалу не розкрито, має труднощі із застосуванням набутих знань під час виконання інтерактивних вправ.

<p>Умови допуску до підсумкового контролю</p>	<p>Умовою допуску до підсумкового контролю є виконання всіх видів навчальної роботи передбачених робочою програмою, та набрання мінімально необхідної кількості балів (20). У випадку, якщо здобувач/ка вищої освіти протягом семестру не виконав у повному обсязі передбачених робочою програмою всіх видів навчальної роботи, він/вона буде мати академічну заборгованість, яку має право ліквідувати у порядку, передбаченому «Положенням про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Національного університету «Чернігівська політехніка» від 31 серпня 2020 р. (із змінами, внесеними згідно із рішенням Вченої ради та наказів ректора) https://stu.cn.ua/wp-content/stu-media/normobaza/normdoc/norm-osvitproces/polozhennya-pro-potochne-ta-pidsumkove-oczinuvannya-znan-zdobuvachiv-vo.pdf</p>
--	---

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Модуль за тематичним планом дисципліни та форма контролю		Кількість балів
Змістовий модуль 1. Теоретичні засади демократії та прав людини	участі у практичному (інтерактивному) занятті (Т.1, Т2), а також виконання поточної самостійної роботи (самостійне опрацювання тем) здійснюється з урахуванням роботи під час виконання інтерактивних вправ (поведінка, читання, слухання, виступ)	0...10
Змістовий модуль 2. Конституціоналізм, ліберальна демократія та Україна	участі у практичному (інтерактивному) занятті (Т.3,Т4), а також виконання поточної самостійної роботи (самостійне опрацювання тем) здійснюється з урахуванням роботи під час виконання інтерактивних вправ (поведінка, читання, слухання, виступ)	0...10
Змістовий модуль 3. Громадянське суспільство та реалізація громадянської ініціативи	участі у практичному (інтерактивному) занятті (Т.5, Т.6, Т.7-Т,8) а також виконання поточної самостійної роботи (самостійне опрацювання тем) здійснюється з урахуванням роботи під час виконання інтерактивних вправ (поведінка, читання, слухання, виступ)	0...15
Контроль за засвоєнням лекційного матеріалу у формі інтерактивних вправ та тестів	здійснюється в дистанційній системі навчання https://demcourse.theworkademy.com/ (передбачено протоколом про співпрацю)	5...25
Усього поточний і проміжний модульний контроль		0...60
Розподіл балів за кроками та робочими аркушами студентського проєкту		

Кроки	Робочі аркуші	Оцінка/Самооцінка (за Крок)
Крок 1. Визначення суспільно важливої проблеми для дослідження	Робочий аркуш 1. Попереднє дослідження проблеми	4 бали
Крок 2. Розробка плану дослідження, спрямованого на визначення проблеми	Робочий аркуш 2. Розроблення плану дослідження	4 бали
	Робочий аркуш 3. Підготовка опитування	
	Робочий аркуш 4. Підготовка інтерв'ю	
	(Інші активні дослідження. Наприклад, подання запиту на доступ до публічної інформації тощо)	
Крок 3. Реалізація плану дослідження	Робочий аркуш 5. Виявлення упередженості	4 бали
Крок 4. Досвід, отриманий під час дослідження	Робочий аркуш 6. Досвід отриманий у ході дослідження	4 бали
Крок 5. Дослідження проблеми крізь призму 4-х тем	Робочий аркуш 7. Права людини й тема вашого дослідження	4 бали
	Робочий аркуш 8. Роль органів влади і тема вашого дослідження	
	Робочий аркуш 9. Права людини і тема вашого дослідження	
	Робочий аркуш 10. Індивідуальна громадянська участь і тема вашого дослідження	
Крок 6. Розробка проектної пропозиції та плану дій	Робочий аркуш 11. Визначення цілей проекту	4 бали
	Робочий аркуш 12. Розробка проектної пропозиції	
	Робочий аркуш 13. Підготовка до реалізації заходу	
Крок 7. Реалізація плану дій		4 бали
Крок 8. Підготовка групової презентації		2 бали

Крок 9. Презентація проєкту і відповіді на запитання		5 балів
Крок 10. Індивідуальна рефлексія щодо досвіду, отриманого в процесі роботи над проєктом	Робочий аркуш 14. Рефлексія щодо мого досвіду	5 балів
Семестровий контроль (диференційований залік) - усього балів за кроками та робочими аркушами студентського проєкту		40 балів
Разом		100 балів

Шкала оцінювання результатів навчання

Оцінка в балах	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою (диференційований залік)	
		для екзамену (диференційованого заліку), курсового проєкту (роботи), практики, атестації	для заліку
90 – 100	A (відмінно)	відмінно	зараховано
82-89	B (дуже добре)	добре	
75-81	C (добре)		
66-74	D (задовільно)	задовільно	
60-65	E (достатньо)		
0-59	FX (незадовільно)	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання

9. Обладнання та програмне забезпечення.

Мультимедійний проєктор; ноутбук викладача; система відеоконференцзв'язку MS Teams (для дистанційного або змішаного навчання); навчальна платформа Moodle; офісні програми: Microsoft Office або Google Workspace; програми для створення презентацій: PowerPoint, Canva; системи для тестування та опитувань: Kahoot, Mentimeter; правові бази даних, наприклад Законодавство України (zakon.rada.gov.ua)

10. Політики курсу.

Якщо здобувач вищої освіти виконав всі види робіт протягом семестру, то він, за бажанням, може залишити набрану кількість балів як підсумкову оцінку і не складати диференційований залік.

У випадку, якщо здобувач протягом семестру не виконав у повному обсязі всіх видів навчальної роботи, має невідпрацьовані практичні заняття або не набрав мінімально необхідну кількість балів (25), він не допускається до складання диференційованого заліку під час семестрового контролю, але має право ліквідувати академічну заборгованість у порядку, передбаченому [«Положенням про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів НУ «Чернігівська політехніка»](#). Повторне складання заліку з метою підвищення позитивної

оцінки не дозволяється. У випадку повторного складання заліку всі набрані протягом семестру бали анулюються, а повторний диференційований залік складається у вигляді тестування.

До загальної політики курсу відноситься дотримання **принципів відвідування занять** у відповідності до затвердженого розкладу, а також вільного відвідування лекційних занять для осіб, які отримали на це дозвіл відповідно до [«Порядку надання дозволу на вільне відвідування занять здобувачам вищої освіти НУ «Чернігівська політехніка»»](#).

Запорукою успішного вивчення дисципліни є активність та залучення під час проведення практичних та лекційних занять – відповіді на запитання викладача (як один з елементів поточного контролю), задавання питань для уточнення незрозумілих моментів, вирішення практичних завдань. Консультації відбуваються в аудиторіях університету/онлайн у відповідності до затвердженого розкладу або ж особистих чи групових консультацій (через вбудований форум) на сторінці курсу в системі дистанційного навчання НУ «Чернігівська політехніка».

Політика дедлайнів

Роботи, які здаються із порушенням дедлайнів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається із дозволу лектора за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Порядок ліквідації академічної заборгованості визначено в «Положенні про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Національного університету «Чернігівська політехніка» від 31 серпня 2020 р. (із змінами, внесеними згідно із рішеннями Вченої ради та наказів ректора) <https://stu.cn.ua/wp-content/stu-media/normobaza/normdoc/norm-osvitproces/polozhennya-pro-potochne-ta-pidsumkove-ocziyuvannya-znan-zdobuvachiv-vo.pdf>

Політика користування ноутбуками/планшетами/смартфонами.

Прохання до здобувачів тримати смартфони переведеними у беззвучний режим протягом лекційних та практичних занять, оскільки дзвінки, переписки та спілкування у соціальних мережах відволікають від проведення занять як викладача, так й інших здобувачів. Ноутбуки, планшети та смартфони не можуть використовуватися в аудиторіях під час занять та під час проведення підсумкового контролю (за виключенням проходження тестового контролю в системі Moodle).

Політика заохочень та стягнень

За результатами навчальної, наукової або організаційної діяльності здобувачів вищої освіти за курсом їм можуть нараховуватися додаткові бали – до 10 балів, у залежності від вагомості досягнень. Види позанавчальної діяльності, за якими здобувачі вищої освіти заохочуються додатковою кількістю балів: участь у міжнародних проектах, наукові дослідження, тези, участь у науково-практичних конференціях, авторські свідоцтва за напрямами курсу.

Політика академічної доброчесності

Освітній процес базується на академічній доброчесності.

Згідно з «Кодексом академічної доброчесності Національного університету «Чернігівська політехніка», від 31.05.2021 р. №100. <https://stu.cn.ua/wp-content/stu-media/normobaza/normdoc/norm-yakist/kodeks-akademichnoyi-dobrochesnosti.pdf> вивчення дисципліни базується на принципах взаємної поваги й довіри викладача та здобувача вищої освіти, рівноправності й толерантності.

Підготовлені здобувачем вищої освіти види робіт повинні відповідати загальноприйнятим нормам етичної поведінки.

Основними формами порушення академічної доброчесності є: - академічний плагіат; - самоплагіат; - фабрикація; - фальсифікація; - списування; - обман; - хабарництво; - необ'єктивне оцінювання.

Посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей є обов'язковими. Якщо буде виявлено ознаки академічної недоброчесності, - роботи не зараховуються.

Від дотримання принципів академічної доброчесності залежить оцінювання, а саме, бали можуть бути анульовані або знижені за порушення.

Правила перезарахування кредитів

Відповідно до «Порядку визначення академічної різниці та визнання результатів попереднього навчання в Національному університеті «Чернігівська політехніка» від 31 серпня 2020 р. (діє з 16.09.2022) <https://stu.cn.ua/wp-content/stu-media/normobaza/normdoc/norm-osvitproces/poryadok-vyznachennya-akademichnoi-riznyczy-ta-vyznannya-rezultativ-poperednogo-navchannya.pdf> рішення щодо перезарахування може бути прийнято за умов, якщо:

- назви навчальних дисциплін ідентичні або мають незначну стилістичну відмінність, але обсяги, змістова частина навчальних програм та результати навчання не відрізняються;
- кількість кредитів, відведена на вивчення навчальної дисципліни відрізняється менше, ніж на 25%.

При цьому диференційований залік може бути зарахований як екзамен, з відповідною оцінкою за шкалою ЄКТС; недиференційований залік може бути зарахований як диференційований залік, з оцінкою за шкалою ЄКТС не менше «С» – 75 балів (добре).

При перезарахуванні дисципліни зберігається раніше здобута позитивна оцінка. Перескладання іспитів (диференційованих заліків) з дисципліни з метою підвищення оцінки, визначеної в документах виданих здобувачу вищої освіти за попереднім місцем навчання, не дозволяється.

Якщо оцінка з дисципліни складається з декількох оцінок за окремі семестри або з оцінок декількох модулів, то здобувачу вищої освіти виставляється середньозважена оцінка успішності з урахуванням обсягів відповідних складових навчальної дисципліни.

За необхідності (зокрема, у випадку, якщо у документах виданих здобувачу вищої освіти за попереднім місцем навчання, містяться результати навчання тільки за національною шкалою оцінювання) оцінка приводиться у відповідність до діючої в Університеті шкали оцінювання наступним чином: «задовільно» – 68 балів (D), «добре» – 83 бали (B), «відмінно» – 95 балів (A).

Відповідно до «Положення про академічну мобільність учасників освітнього процесу НУ «Чернігівська політехніка»» від 31 серпня 2020 р. (зі змінами, внесеними згідно із рішенням Вченої ради від 22.02.2021, протокол №2, та наказом ректора № 30 від 22.02.2021; від 29.03.2021, протокол №3, та наказом ректора № 60 від 29.03.2021) <https://stu.cn.ua/wp-content/stu-media/normobaza/normdoc/norm-osvitproces/polozhennya-pro-akademichnu-mobilnist-uchasnykiv-osvitnogo-procesu.pdf> відбувається визнання та перезарахування результатів навчання здобувачів вищої освіти у закладі вищої освіти-партнері.

Політика оскарження результатів контрольних заходів.

Для вирішення спірних питань, пов'язаних із організацією та проведенням семестрового контролю, оцінювання практик, атестації та визнанні результатів навчання в неформальній та/або інформальній освіті на факультеті створюється апеляційна комісія розпорядженням декана, до складу якої включаються, завідувачі кафедр, науково-педагогічні працівники та представники органів студентського самоврядування. Головою апеляційної комісії призначається декан. Порядок подання та розгляду апеляцій визначається відповідно до р.7 «Положенні про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Національного університету «Чернігівська політехніка» від 31 серпня 2020 р. (із змінами, внесеними згідно із рішеннями Вченої ради та наказів ректора) <https://stu.cn.ua/wp-content/stu-media/normobaza/normdoc/norm-osvitproces/polozhennya-pro-potochne-ta-pidsumkove-ocziuvannya-znan-zdobuvachiv-vo.pdf>

10. Рекомендована література.

1. Дубовик Н., Цепкало Т., Колеватов О. Використання політичного та соціального контексту в рекламних кампаніях в умовах війни: ефективність та етичні аспекти. *Літонис Волині*. № 31. 2024. С. 121–127.
2. Мандрагеля, В. А., Колеватов, О. О., & Крук, О. І. (2025). Аналіз впливу глобальних політичних доктрин на формування сучасної української ідентичності. Український політико-правовий дискурс, (9). <https://doi.org/10.5281/zenodo.15016059>

3. Саволайнен, І. П., Філіпенко, Л. В., & Колеватов, О. О. (2025). Соціальні наслідки цифрової нерівності в українському суспільстві в контексті глобалізації. *Вісник гуманітарних наук*, (6). <https://doi.org/10.5281/zenodo.15126266>
4. Сільвестрова О.Ю., Шакун Н.В., Колеватов О.О. Компаративний аналіз впливу класичної та сучасної філософії на ідеї громадянського суспільства. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2024. № 49. С. 122–127.
5. Шакун, Н. В., Ян, Ц., & Колеватов, О. О. (2025). Сучасні філософські течії та їхній внесок у державницькі процеси. *Вісник гуманітарних наук*, (5). <https://doi.org/10.5281/zenodo.15031823>
6. Melnyk, O., Shakun, N., Herasymenko, O., Nitchenko, A., Kolievatov, O. (2022) Theoretical and Methodological Aspects of the Humanistic Reorientation of Modern Society / O. Melnyk, N. Shakun, O. Herasymenko, A. Nitchenko, O. Kolievatov // *W I S D O M*, №2 (22). P. 59-67
7. Melnyk O., Shakun N., Herasymenko O., Nitchenko A., Olkhovyk M., Kolievatov O. (2023) Modern civil society in the era of informatization: postmodern worldview / *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research* Special issue no.: 13/01/XXXII. (Vol. 13, issue Special issue) pp.41-48
8. Shakun, N., Kolievatov, O., Olkhovyk, M., Goletc, V., & Shcherbyna, N. (2024). Postcolonial perspectives in the 21st Century: a critical analysis of modern theories and methodologies. *Amazonia Investiga*, 13 (78), P. 194-208.

Інформаційні ресурси.

1. Система дистанційного навчання НУ «Чернігівська політехніка». Курс: Громадянська освіта URL: <https://eln.stu.cn.ua/course/view.php?id=6512>
2. Система онлайн навчання IFES Academy. Курс: Демократія: від теорії до практики. Інтерактивний курс із громадянської освіти для студентів закладів вищої освіти. URL: <https://demcourse.theworkademy.com/uk#intros>
3. Верховна Рада України <https://www.rada.gov.ua/>
4. Міжнародна фундація виборчих систем (IFES) URL: <https://ifesukraine.org/pro-ifes-ukrayina/>
5. Українська Гельсінська спілка з прав людини URL: <https://helsinki.org.ua/>
6. Український незалежний центр політичних досліджень URL: <http://www.ucipr.org.ua/index.php?lang=ua>
7. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини URL: <http://www.ombudsman.gov.ua/>
8. Фонд «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» <https://dif.org.ua/>